

TİYATRO

GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU

Ders	Türk Dili ve Edebiyatı	 40 + 40 + 40 + 40 dk.
Sınıf	10	
Öğrenme Alanı	Tiyatro	
Alt Öğrenme Alanı	Geleneksel Türk tiyatrosu	
Konu	Geleneksel Türk tiyatrosu (Karagöz, orta oyunu)	
Kazanımlar	<p>A.3. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.</p> <p>A.3. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler.</p> <p>A.3. 3. Metnin tema ve konusunu belirler.</p> <p>A.3. 4. Metindeki çatışmaları belirler.</p> <p>A.3. 5. Metindeki olay örgüsünü belirler.</p> <p>A.3. 6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.</p> <p>A.3. 7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler.</p> <p>A.3. 8. Metnin dil, üslup ve anlatım/sunum özelliklerini belirler.</p> <p>A.3. 9. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.</p> <p>A.3. 10. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.</p> <p>A.3. 11. Metni yorumlar.</p> <p>A.3. 12. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir.</p> <p>A.3. 13. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.</p> <p>A.3. 14. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.</p> <p>C.1. 3. Konuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapar.</p> <p>C.1. 7. Konuşmasına uygun sunu hazırlar.</p>	

YÖNERGE

1. "I. Metin" öğrencilere sesli olarak okutulur.
2. Öğrencilerin örnek metinden alınan kelimelerin anlamlarını buldukları cümlelerin bağlamından hareketle tahmin etmeleri ve tahminlerini TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol etmeleri sağlanır. Bu çalışma için "Ek 1" kullanılır.
3. Öğrencilerin "I. Metin"i anlamları ve çözümlemelerini sağlayacak sorular sorulur.
4. Öğrencilere "geleneksel Türk tiyatrosu"nun (Karagöz, orta oyunu, meddah) özellikleri hakkında kısaca bilgi verilir. Bu açıklamayı yaparken geleneksel tiyatronun kalıplaşmış oyunlarına ve ünlü meddah, kavuklu, Pîşekâr ve Karagözcülerine de (Kel Hasan, Abdürrezzak, İsmail Dümbüllü vb.) değinilir. Öğrencilere "http://ogmmateryal.eba.gov.tr/" adresinde yer alan 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı'nın 220. sayfasındaki "Metin ve Türle İlgili Açıklamalar" bölümünde bulunan 1. uygulama (<http://ogmmateryal.eba.gov.tr/panel/panel/BoslukDoldurmaOnizle.aspx?alistirmald=20709>) yaptırılır.

5. Öğrencilerin metinlerin tema ve konusunu bulmaları sağlanır. Buradan hareketle modern tiyatro ve geleneksel tiyatronun işlenen konular bakımından gösterdiği farklılıktan kısaca bahsedilir.
6. Olaya dayalı edebî metinlerde çatışma unsurunun işlevi hatırlatılarak öğrencilerden “I. Metin”deki çatışmaları bulmaları istenir.
7. Öğrencilere “Ek 2”deki çalışma yaptırılır. Bu çalışmanın ardından Karagöz oyununun tipleri (Karagöz, Hacivat, Tuzsuz Deli Bekir, Beberuhi ve diğerleri) ve özellikleri hakkında bilgi verilir. Daha sonra öğrencilere “<http://ogmmateryal.eba.gov.tr/>” adresinde yer alan 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı’nın 220. sayfasındaki “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” bölümünde bulunan 2. uygulama (<http://ogmmateryal.eba.gov.tr/panel/panel/ResimEslestirOnizle.aspx?alistirmald=18476>) yaptırılır.
8. Mekân ve dekorun geleneksel tiyatrodaki standart bir özellik gösterdiğine değinilerek Karagöz ve orta oyununun mekân ve dekor unsurları hakkında öğrencilere bilgi verilir.
9. Geleneksel tiyatronun dil, üslup ve anlatım/sunum özelliklerinden (seslenmeler, tekerlemeler, deyimler, gazeller, beyitler, şarkı/türkü/müzikler, yanlış anlamalar, taklitler, ağız özellikleri vb.) bahsedilir. Bu bilgiler verildikten sonra “I. Metin” ve “II. Metin”e ilişkin “Ek 3”teki çalışma yaptırılır.
10. “II. Metin” öğrencilere sesli olarak okutulur.
11. Öğrencilerden “II. Metin”in olay örgüsünü bulmalarına yönelik olarak “Ek 4”teki çalışmayı yapmaları istenir.
12. Öğrencilere “Ek 5”teki çalışma yaptırılır. Bu çalışmanın ardından orta oyunun tipleri (Pîşekâr, Kavuklu ve diğerleri) ve özellikleri hakkında bilgi verilir.
13. “I. Metin” ve “II. Metin”den hareketle öğrencilerden dönemin sosyal, siyasi, kültürel vb. özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunmaları istenir.
14. Öğrencilere “<http://ogmmateryal.eba.gov.tr/>” adresinde yer alan 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı’nın 228 ve 230. sayfasındaki “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” bölümünde bulunan uygulamalar (<http://ogmmateryal.eba.gov.tr/panel/panel/CokluSecimOnizle.aspx?alistirmald=18127>), (<http://ogmmateryal.eba.gov.tr/panel/panel/SiniflandirmaOnizle.aspx?alistirmald=18220>) yaptırılır.
15. “Ek 6”da “I. Metin” ve “II. Metin”i öğrencilerin yorumlamalarına yönelik bir tablo verilmiştir. Öğrencilerin bu etkinliği yapmaları sağlanır.
16. Öğrencilerin bir sonraki derse meddah ve stand-up gösterisi izleyerek gelmeleri sağlanır.
17. Öğrencilere meddah hakkında bilgi verilir. Öğrencilerin izledikleri meddah ve stand-up gösterisinden hareketle kısa bir meddah oyunu sunmaları sağlanır.
18. Öğrencilerin “Ek 7”deki tabloda yer alan cümleleri yüklem yerine ve sözcük türüne göre değerlendirmeleri sağlanır.

I. METİN

(Karagöz)

KANLI KAVAK

(Hacivat, bilgili ve kültürlü olduğuna inanan, fırsat buldukça da bu özelliği ile övünen bir tipi temsil etmektedir, insanları da bu özellikleriyle değerlendirir. Karagöz ise Hacivat tipinin aksine ilmî ve aktüel konularda bilgisi olmayan ama derin bir sezgi ve yorum gücüne sahip olan bir halk adamıdır. Aşağıda Hacivat'ın Karagöz üzerinde üstünlük kurmak isteği ve Karagöz'ün de Hacivat'ı alaya alışıyla ilgili bir metin okuyacaksınız.)

(...)

Hacivat — Hay köftehor hay! Hani “Mektep gördüm, mektebe başladım” dedin. Mektep gören böyle mi olur?

Karagöz — Ayol, ben mektebe başladım; ama mektep yapılırken rençperlikle başladım; çok çalıştım, ırgat başı olmak kısmet olmadı.

Hacivat — Ya! “Mürekkep yaladım” dedin?

Karagöz— Yaladım ama, bizim oğlanın hokkası odaya döküldü, hatunun korkusundan, tahta temizlensin diye yerden mürekkebi yaladım.

Hacivat — “Elif yuttum” dedin?

Karagöz— Pis boğazlık; çakal eriği imiş, acele ile yuttum, çekirdeği gırtlığımda kaldı, az daha boğuluyordum.

Hacivat — Hani canım “Kâğıt karaladım” dedin?

Karagöz— Geçen kış oda penceresinin camı kırıldı, biz de kâğıt yapıştırdık; bizim oğlan ona musallat olmuş, onunla oynuyor; ben de kızdım, paraladım.

(...)

Hacivat — Sen âdetâ terbiyesizlik ediyorsun. “Fârisî gördüm” dedin?

Karagöz— Onu komşunun bahçesinde gördüm, sen de görsen ağzının suyu akar.

Hacivat — Ne söylüyorsun, canım?

Karagöz— Kayısı be, kayısı!

(...)

Hacivat — Hani “Binâ'ya çıktım” dedin?

Karagöz— Binaya rençperlik ettiğim tarihte omuzumda çamur teknesiyle çıktım.

Hacivat — Maksûd gördün mü?

Karagöz— Maksud'u görmedim, Hamparsum'la görüştük.

(...)

Hacivat — “Mantık bilirim” diyorsun; mantık neden bahseder, nasıl şeydir bakalım?

Karagöz — Efendim, mantı, mide fesadından bahseder. Yufkayı bol yağda kızartırsın, üzerine kıyma, üstüne de yoğurdu döküyorsun, geçersin başına; senin elini bağlamalı, benim dahi ayağımı; sahana kaşığı çal ha çal!

Hacivat — Sahanı başına geçsin! Fârisîden Tâlim-i Fârisî?

Karagöz— Bizim komşudur nalıncının karısı.

Hacivat — Tuhfe-i Vehbi?

Karagöz— O ahbabımdır, Turşucu Vehbi.

Hacivat — Karagöz, sen aklını mı bozdun? Pend-i Attâr?

Karagöz— Orada onunla konuştuk.

Hacivat — Kiminle birader?

Karagöz— Pendik'teki aktarla.

Hacivat— Gülistan?

Karagöz— Bir kadının sırtında gördüm.

Hacivat — Neyi, Karagöz?

Karagöz— Güllü fistan.

Hacivat — Hâfız Divanı?

Karagöz— Onu kovdum.

Hacivat — Kimi?

Karagöz— Hırsız Yuvan'ı.

Hacivat — Seni maymun seni! (...) seni cahil musibet! "Hiçbir şey bilmem" desen ne olur?

(...)

Cevdet Kudret
Karagöz, Cilt 2, İnkılap ve Aka Basımevi, İst. 1969

II. METİN

(Orta Oyunu)

BAHÇE (Fasıl Bölümü)

(Kavuklu ile Pîşekâr, Karagöz ve Hacivat'ı andıran tiplerdir. Pîşekâr, başkalarının sırtından geçinmek isteyen uyanık tipleri temsil etmektedir. Aşağıda Pîşekâr'ın iş ve kiralık ev bulma ümidiyle Kavuklu'yu kandırmak isteği anlatılmaktadır.)

Pîşekâr: — Şimdi ne işle meşgulsün?

Kavuklu: — Yani, ne iş görüyorum?

Pîşekâr: — Öyle ya.

Kavuklu: — Hiç tabii. Okumam yok, yazmam yok; başka bir marifetim de yok.

Pîşekâr: — Eyvah! Desene, evde de rahatın yok. Aman, Hamdi'ciğim, felâket üstüne felâket!

Kavuklu: — O da doğru. Hatta bizim hatunla kavga ettim de, çıktım sana geldim; "Belki bir iş bulur da geçimi düzeltirim" dedim.

Pîşekâr: — Aman birader, bu aralık, ortalıkta o kadar kesatlık var ki, sorma. Ben bile geçinemiyorum. Hele şimdilik biraz sabırlı ol da, bakalım belki bir iş çıkar.

Kavuklu: — İsmail, bu işsizlik yüzünden evle de bozuştuk.

Pîşekâr: — Ev kira değil miydi?

Kavuklu: — Elbette kira.

Pîşekâr: — Öyleyse ne üzülyyorsun? Bırak çık. O, keder etsin.

Kavuklu: — Ev mi keder etsin?

Pîşekâr: — Peki öyle ya! Aranız bozulmadı mı? Bırak, yürüyüver.

Kavuklu: — Evet bozuldu. Ben de bıraktım, yürüyüverdim.

Pîşekâr: — Bir daha gitmezsin. O pişman olsun. Hem canım, ev sana dargın değil mi?

Kavuklu: — Dargın, dargın ama, İsmail, malûm ya, kadınlar acayıptır; şimdi gırtlak gırtlığa gelirler, on dakika sonra hiçbir şey olmamış gibi konuşurlar.

Pîşekâr: — Ay! Sizin ev konuşur mu?

Kavuklu: — Elbette. Dilsiz değil ya!

Pîşekâr: — Amma da tuhaf! Evin konuştuğunu bu yaşıma geldim, duymadım. Türkçe mi, Arapça mı, Farsîce mi konuşur?

Kavuklu: — Ne söylüyorsun, İsmail anlayamadım.

Pîşekâr: — Canım, anlaşılmayacak ne var ki? Sizin ev konuşuyor ya...

Kavuklu: — Evet.

Pîşekâr: — İşte ben de onu soruyorum: Ne lisanla konuşur?

Kavuklu: — Biz evlendik evleneli, bildiğimiz Türkçeden başka bir lisanla konuşmadık.

Pîşekâr: — Demek, sade Türkçe konuşur, öyle mi?

Kavuklu: — Birleşeli on seneyi geçiyor, başka dil kullandığını duymadım.

Pîşekâr: — Demek, içinden konuşuyor.

Kavuklu: — İçinden konuşur, ben yüzünden anlarım... İsmail, eğleniyor musun? (...), bir saattir, «Ne olacak, sonu nereye varacak?» diye bekledim. Hâlâ saçma sapan, içinden çıkılmaz boş lâkırdılardan başka bir şey yok. Haydi, sen şimdi bana ufak, şöyle benim barınacağım gibi, iki üç odalı bir evceğiz bul da, ötesini düşünürüz?

(...)

Pîşekâr: —Efendim, işin en güzel tarafı akarı kokarı da yok. O güzel manzara hiçbir sayfiyeye, hiçbir kışlığa benzemez. Aman efendim aman! Ne söylesem tamamen anlatmış olamam!

Kavuklu: — Bu gidişle biz ne evi ne de mahalleyi bulamayacağız.

Pîşekâr: — Neden efendim?

Kavuklu: — İsmail, bunun nedeni medeni yok. Biz yola çıkalı belki yarım saat oldu. Hâlâ eve gelemedik.

Pîşekâr: — Efendim, neden acele ediyorsun? İşte, geze geze geldik. Şuraya bak birader. Eğer şu binanın bir eşi daha varsa ne dersin de! İnsanın yiyeceği geliyor. Şöyle bir bakınca insanın ömrü artıyor vesselâm!

Kavuklu: — Müsaade edersen iki kelime de söylemek bana nasip olsun. İsmail, evde sen mi oturacaksın, ben mi?

Pîşekâr: — Efendim, tabî siz oturacaksınız.

Kavuklu: — Sana ne oluyor? Bir saattir methederek bitiremediğin ev bu mu?

Pîşekâr: — Elbette bu, efendim. Nasıl? Methettiğim kadar yok mu?

Kavuklu: — Yoooo! Neme lâzım, bu kadar olur!.. (...), bunun neresi ev?

Pîşekâr: — Halt etmişsin sen. Saydıklarımın hangisi eksik?

Kavuklu: — Saydıklarının bir tanesi yok ki, eksik olsun.

Pîşekâr: — Efendim, nesi var? Fena mı?

Kavuklu: — Ben de onu söylüyorum. Hiçbir şey yok.

Pîşekâr: — Gördün mü doğru sözü! Bak, efendim, bir de içeriye girelim. (Şakşakla parmaklığı sıyrır.) Buyurun!

(...)

Orta Oyunu Oyun Metinleri (Haz. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1967)

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Ek 1: Okuduğunuz "I. Metin"den alınan kelimelerin anlamlarını buldukları cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz ve tahminlerinizi TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.

Kelime	Anlamı
rençper	
maksûd	
ahbap	
fistan	
musibet	

Ek 2: Karagöz ve Hacivat'ın öne çıkan özelliklerini ilgili görsellerin karşısına yazınız.

HACİVAT

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

KARAGÖZ

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Ek 3: Okuduğunuz metinleri dil, üslup ve anlatım özellikleri bakımından karşılaştırarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Karagöz Oyununun Dil, Anlatım ve Sunum Özellikleri	Orta Oyununun Dil, Anlatım ve Sunum Özellikleri

Ek 4: "II. Metin" in olay örgüsünü bularak aşağıdaki şema üzerinde gösteriniz.

Ek 5: Aşağıdaki şemalara Kavuklu ve Pîşekâr'ın tip özelliklerini yazarak metindeki hangi davranışlarından hareketle bu özellikleri tespit ettiğinizi sözlü olarak ifade ediniz. Bu çalışmadan hareketle Kavuklu ve Pîşekârın Karagöz oyunundaki hangi tiplere karşılık geldiğini belirtiniz.

Kavuklu

- 1.
- 2.
- 3.

Pîşekâr

- 1.
- 2.
- 3.

Ek 6: Aşağıdaki tabloya ilgili metinlerdeki açık ve örtük iletileri yazınız.

	KARAGÖZ	ORTA OYUNU
AÇIK İLETİLER		
ÖRTÜK İLETİLER		

Ek 7: Aşağıdaki tabloda "II. Metin"den alınan cümlelere yer verilmiştir. Bu cümleleri yüklemelerinin yerine ve sözcük türlerine göre değerlendirerek tabloyu doldurunuz.

CÜMLE	YÜKLEMİN YERİNE GÖRE	YÜKLEMİN SÖZCÜK TÜRÜNE GÖRE
- Gördün mü doğru sözü!		
Ne lisanla konuşur?		
Ev kira değil miydi?		